

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001778

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 19-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Орловська Ольга Анатоліївна

2. Olha A. Orlovska

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Психологія

Дата захисту: 20-03-2025

Спеціальність за освітою: 053 Психологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 7811

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.41.21

Тема дисертації:

1. Психологічні чинники сімейної адаптації учасників бойових дій
2. Psychological factors of family adaptation of combatants

Реферат:

1. Дисертацію присвячено теоретичному аналізу й узагальненню підходів до розуміння і вивчення психологічних чинників сімейної адаптації учасників бойових дій. На базі теоретичного узагальнення вітчизняних і зарубіжних публікацій визначено теоретико-методологічні засади дослідження проблеми сімейної адаптації учасників бойових дій. З'ясовано, що психологічні чинники в учасників бойових дій (УБД) є частиною психічного регулювання, а підґрунтям у генезі порушення сімейної адаптації є взаємозв'язки компонентів травматичної події, сімейної тривоги, неадаптивних копінг-механізмів, агресії. За результатами дослідження побудовано теоретичну модель психологічних чинників сімейної адаптації учасників бойових дій. Обстежено 369 УБД та членів сімей учасників бойових дій (ЧС УБД), відібрано 241 особа, з яких УБД – N=143, ЧС УБД – N=98. Період дослідження 2022– 2023 рр. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та виконано науково-практичне завдання, пов'язане з розробкою «Системи супроводу психологічної сімейної адаптації учасників бойових дій». Дослідженням маркерів посттравматичного зростання у УБД та ЧС УБД встановлено, що чоловікам та жінкам із екстраверсією властиві наполегливість та життєрадісність у

соціальних взаємодіях, не зважаючи на травмуючий досвід ($p \leq 0,05$). Особи з «негативними емоціями та високим рівнем невротизму» проявляли ризик емоційних розладів ($p \leq 0,05$), у свою чергу особи з низьким рівнем відкритості мислення – мали риси консерватизму, несприйняттям змін, що заважало сімейній адаптації ($p \leq 0,05$). Аналіз бойового посттравматичного стресового розладу у УБД виявив клінічні ознаки «Фізіологічної збудливості», які виражені у 43,4 % осіб. У УБД прояви відповідали МКХ-10: порушення сну (якість та тривалість), які повторюються та проявляються нічними кошмарами, труднощами засинання; дратівливість; спалахи неконтрольованого гніву та агресії ($p \leq 0,05$). «Уникнення» виявлено у 30,1 % УБД характеризувалося стійким униканням стимулів, пов'язаних із травмою, що супроводжується емоційним збідненням, почуттям байдужості до інших людей. «Вторгнення» виявлено у 23,1 % УБД у вигляді інтрузій та флешбеків, що порушували відчуття реальності, викликали тривогу, розгубленість, небезпеку для оточуючих ($p \leq 0,05$). Посттравматичний стресовий розлад виявлено у 11,0 % УБД ($p \leq 0,05$), характерні клінічні ознаки у 17,0 %, у 72,0 % встановлено добру адаптованість ($p \leq 0,05$). Розподіл свідчить про задовільний рівень соціальної адаптації, незважаючи на тривале перебування у травмуючій ситуації ($p \leq 0,05$). Вплив травматичної події сформував структурований прояв посттравматичного стресу, за якого у досліджуваних переважали симптоми уникнення, вторгнення та гіперзбудження ($p \leq 0,05$). Виявлено взаємозв'язок між проявами посттравматичного зростання та симптоматикою посттравматичного стресу, а саме травматичний досвід у цивільному житті проявлявся згадуванням, проблемами зі сном, роздратуванням, гнівом, заборонаю на емоційні реакції ($p \leq 0,05$). Аналіз посттравматичного зростання виявив помірний його рівень у 39,0 % УБД та 46,8 % ЧС УБД ($p \leq 0,05$). УБД та ЧС УБД, які мали високий індекс зростання, характеризувалися відкритістю у спілкуванні з іншими, позитивним ставленням до життя, емпатійністю, легко адаптувалися до змін, відчували впевненість у власних можливостях вирішувати життєві проблеми ($p \leq 0,05$). Загальний інтегративний показник соціальної підтримки склав 72,8 % у УБД та ЧС УБД. У свою чергу, показник відносин зі значущими особами – 80,7 %, що свідчить про те, що у УБД та ЧС УБД із низькою адаптивністю значущою є соціальна підтримка від осіб не з близького оточення. УБД та ЧС УБД з високим рівнем соціальної підтримки, вважали себе потрібними для суспільства, гідними та здатними до відновлення соціальних ролей у житті. Виявлено зв'язок між показниками соціальної підтримки та посттравматичного зростання ($p < 0,001$). Більшість УБД та ЧС УБД мали соціальну підтримку від друзів та родини й сприймали її ($p \leq 0,05$). Вживання алкоголю з високим ризиком формування залежності виявлено у 74,6 % УБД та 73,21 % ЧС УБД. Стиль зловживання корелював з небезпекою для фізичного ($p \leq 0,01$), психологічного ($p \leq 0,01$) та психічного здоров'я ($p \leq 0,01$). Медико-соціальними наслідками зловживання алкоголем виявлено зневажання роботою, фізичні травми ($p \leq 0,01$). Аналіз рольових очікувань і домагання у шлюбі виявив, що для УБД та ЧС УБД в цілому характерна узгодженість сімейних цінностей. Жінки ЧС УБД очікують від чоловіків спільності інтересів. У чоловіків УБД виявлено орієнтацію на роль жінки, як емоційного лідера в питаннях психологічного клімату. Встановлено, що неузгодженість домагань і очікувань є наслідком знаходження у довготривалій стресовій ситуації, як УБД. Аналіз сімейної тривоги виявив почуття провини у 18,0 % жінок в сімейних стосунках як відповідальності за все негативне, що відбувається в родині, у чоловіків – 28,5 %. Тривога у чоловіків виявлена у 27,2 %, у жінок – 20,1 %.

2. The dissertation is devoted to the theoretical analysis and generalization of approaches to understanding and studying psychological factors of family adaptation of combatants. Based on the theoretical generalization of ukrainian and foreign publications, the theoretical and methodological principles of studying the problem of family adaptation of combatants were determined. It was found that psychological factors in combatants are part of mental regulation, and the basis for the genesis of family adaptation disorders is the interrelationships of the components of a traumatic event, family anxiety, maladaptive coping mechanisms, aggression. According to the results of the research, a theoretical model of psychological factors of family adaptation of combatants was built. 369 combatants (C) and family members of combatants (FM C) were examined, 241 individuals were selected, of whom C n = 143, FM C n = 98. The study period is 2022-2023. The dissertation provides a theoretical generalization and a scientific and practical task related to the development of the «Support system for psychological family adaptation of combatants». Summarizing the results of theoretical and empirical research, the following

conclusions were drawn. A study of markers of post-traumatic growth in C and FM C was established that men and women with extraversion are characterized by perseverance and cheerfulness in social interactions, despite traumatic experiences ($p \leq 0,05$). Persons with conscientiousness are characterized by organization, reliability and discipline. Persons with insufficient conscientiousness are characterized by spontaneity, carelessness and loneliness ($p \leq 0,05$). Persons with «negative emotions and neuroticism's high levels» showed a risk of emotional disorders ($p \leq 0,05$), in turn, persons with an open-mindedness's low level had traits of conservatism, non-9 acceptance of changes, which hindered family adaptation ($p \leq 0,05$). C with pronounced traits according to the factor «Conscientiousness» more easily process traumatic experiences, overcome their consequences, are focused on the perception of growth and are disciplined. The factor «benevolence» is associated with a high level of subjective and objective social support, which facilitates post-traumatic growth, acceptance of a traumatic event, and the search for social support to it overcome ($p \leq 0,05$). Analysis of C combat post-traumatic stress disorder revealed clinical signs of «Physiological excitability», which are expressed in 43,4% of persons. The C manifestations corresponded to ICD-10: sleep disturbances (quality and duration), which are repeated and manifested by nightmares, difficulty falling asleep; irritability; outbursts of uncontrolled anger and aggression ($p \leq 0,05$). Hypertrophied suspiciousness was manifested by distrust, which extended to relatives ($p \leq 0,05$). «Avoidance» was found in 30,1% of C and, according to ICD-10, was characterized by persistent stimulus avoidance associated with the trauma, accompanied by emotional impoverishment, a feeling of indifference to other people. C was avoided memories associated with the trauma, showed mental amnesia, showed a low ability to empathize with other people and a feeling of alienation from others ($p \leq 0,05$). «Intrusion» was detected in 23,1% of C in the form of intrusions and flashbacks that disrupted the sense of reality, caused anxiety, confusion and danger to others ($p \leq 0,05$). Post-traumatic stress disorder in 11,0% of C was detected ($p \leq 0,05$), characteristic clinical signs in 17,0%, good adaptation was established in 72,0% ($p \leq 0,05$). The distribution indicates a satisfactory level of social adaptation, despite a long stay in a traumatic situation ($p \leq 0,05$). C's who scored the maximum points had post-traumatic stress disorder with a «chronic» feeling of «numbness» and emotional blunting, alienation from other people, non-responsiveness to others, anhedonia, avoidance of activities and situations reminiscent of the trauma ($p \leq 0,05$). These symptoms were observed against the background of anxiety and depression ($p \leq 0,05$). The traumatic event impact formed a structured manifestation of posttraumatic stress, in which the subjects were dominated by symptoms of avoidance, intrusion and 10 hyperarousal ($p \leq 0,05$). C had higher stress index on the scales than FM C ($p \leq 0,05$). Men have more pronounced the symptoms of posttraumatic stress disorder, despite the time that passed since being in a stressful situation, and women have less significant and pronounced ($p \leq 0,05$). It was found interconnection between the manifestations of posttraumatic growth and the symptoms of posttraumatic stress, namely, traumatic experience in peaceful life was manifested by recollection, sleep problems, irritation, anger, prohibition of emotional reactions ($p \leq 0,05$). Analysis of posttraumatic growth revealed its moderate level in 39,0% of C and 46,8% of FM C ($p \leq 0,05$).

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Смірнова О. П., Орловська О. А. Сімейна адаптація учасника бойових дій в умовах мирного життя. Габітус. 2021. Вип. 27. С. 214-218.
- Орловська О. А. Емпіричне вивчення психологічних особливостей учасників бойових дій та членів їх сімей, які зазнали впливу травмуючої події. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, №3. 2024. С. 39-43.
- Орловська О.А. Система супроводу психологічної сімейної адаптації учасників бойових дій на основі емпіричного дослідження. Габітус. 2024. Вип. 63. С. 225-229.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пріб Гліб Анатолійович

2. Hlib A. Prib

Кваліфікація: д.мед.н., професор, 14.01.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1163-5469

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Академія праці, соціальних відносин і туризму

Код за ЄДРПОУ: 04641405

Місцезнаходження: вул. Кільцева дорога, 3-А, Київ, 03187, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дорожкін Валерій Романович

2. Valerii R. Dorozhkin

Кваліфікація: д. психол. н., професор, 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7755-1343

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Львівська політехніка"

Код за ЄДРПОУ: 02071010

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Львів, 79013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Маркова Маріанна Владиславівна

2. Marianna V. Markova

Кваліфікація: д. психол. н., 19.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0726-4925

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний медичний університет

Код за ЄДРПОУ: 01896866

Місцезнаходження: Проспект Науки, буд. 4, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство охорони здоров'я України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Губа Наталія Олександрівна

2. Natalia O. Huba

Кваліфікація: к. психол. н., доц., 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9582-4373

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевченко Наталія Федорівна

